

XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Plevne Kazası'nda Sosyal ve Ekonomik Hayat

Selçuk Demir*

Giriş

Osmanlı Devleti'nin Bulgaristan coğrafyasına yönelik ilgisi I. Murad döneminde başlamıştı. Bulgar Çarı İvan Aleksandr Asen'in ölümü sonrası Bulgar toprakları oğulları Stratişmir ve Şişman (Sosmanos) arasında ikiye bölünmüştü. Bu taksimatta İvan Stratişmir Vidin ve Batı Bulgaristan'a sahip olurken, küçük kardeşi Şişman ise Bulgar Krallığı'nın veliahtı olarak, başta Tırnova olmak üzere orta Bulgaristan, Silistre, Niğbolu, Yanbolu ve Sofya gibi önemli merkezleri hâkimiyeti altına almıştı. Osmanlılar, Lala Şahin Paşa ve Timurtaş Paşa komutasındaki kuvvetler ile 1368-1369 yıllarında Yanbolu, Zağra ve diğer bir kısım Bulgar topraklarını ele geçirmişti. Osmanlıların 1388 Ploşnik Savaşı'nda Bosna kralı Tvartko ve Sırp Despotu Lazar kumandasındaki kuvvetlere mağlup olması ve 15.000 civarında Türk akıncısının şehit düşmesi Balkanlarda Osmanlı aleyhtarı bir havanın esmesine sebep olmuştu. Sırp, Bulgar, Eflak, Boşnak, Arnavut, Macar, Boğdan, Çek ve Bosna krallıkları Osmanlı Devleti'ne karşı bir ittifak oluşturmuştu. I. Murad oluşabilecek bir haçlı seferine Bulgarların destek vermesini önlemek amacıyla Çandarlı Ali Paşa komutasındaki Osmanlı kuvvetlerini Bulgaristan üzerine sevk etmişti. Çandarlı Ali Paşa bu sefer sırasında Bulgarlara ait birçok kale ile birlikte Tırnova'yı da fethetmiş ve Niğbolu Kalesi'nde (Neşri'ye göre Yanbolu Kalesi) kuşattığı kralı yakalayarak I. Murad'a göndermişti. I. Murad Rusçuk ve Silistre kalelerini Osmanlı Devleti'ne bırakması karşılığında kralı serbest bırakmış ve Tırnova'yı kendisine iade etmişti. Plevne'nin Osmanlı hâkimiyeti altına girmesi Yıldırım Bayezid döneminde gerçekleşmişti. Yıldırım Bayezid daha önce bir çok kez affedilmesine rağmen her fırsatta Osmanlı aleyhine düzenlenen ittifaklarda yer alan Şişman üzerine büyük oğlu Emir Süleyman komutasında bir ordu sevk etmişti. Emir Süleyman bu sefer sırasında Tırnova ve Plevne'yi Osmanlı hâkimiyetine katmıştı.¹

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzurum/TÜRKİYE, selcuk.demir@atauni.edu.tr ORCID:0000-0002-4120-7484

1 İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. I, TTK Yayınları, Ankara, 2011, s. 187-195, Machiel Kiel, "Mevlana Neşri and the Towns of Medieval Bulgaria", *Studies in Ottoman History in Hanour*

Fethin ardından bölgenin tahriri yapılmış ve Kuzey Bulgaristan toprakları Vidin, Silistre ve Niğbolu sancaklarına ayrılmıştı.² 1479 tarihli tahrir defterine göre Niğbolu Sancağı; *Çernovi*, *Şumnu*, *Niğbolu*, *Mramorniçe*, *İvraca*, *Lofça* ve *Kievo* adlı 7 kaza ve *Tirnova*, *Yergöğü Beriyaka*, *Gerileç*, *Kurşuna*, *Rahova*, *Ziştovi*, *Plevne*, *Resleç*, *Nedeliço* ve *Gigan* adlı 10 nahiyeden meydana gelmişti. Bu tarihte Plevne Niğbolu Sancağı'na tabi küçük bir nahiyede durumunda idi.³ 1490-1491 tarihli cizye defterinde ise Niğbolu Sancağı'na bağlı yerler *Niğbolu*, *Ziştovi*, *Plevne*, *Resleç*, *Nedeliçe*, *Rahova*, *Tirnova*, *Kurşuna*, *Lofça*, *İvraca* ve *Çernovi* olarak sıralanmıştı.⁴

XVI. yüzyılın ilk yarısında Plevne Niğbolu Sancağı'na tabi karyelerden biri idi.⁵ Ancak bölgenin Mihaloğlu ailesine mülk olarak verilmesi ve burada yaşayan ahalinin bir kısım vergilerden muaf tutulması karyenin giderek büyümesine sebep olmuştu. 1579 yılına gelindiğinde Plevne Niğbolu Sancağı'na tabi kazalardan biri haline gelmişti.⁶ Plevne'nin Niğbolu Sancağı'na tabi bir kaza olma durumu XVII. ve XVIII. yüzyıllarda da devam etmişti.⁷ XIX. yüzyılın ortalarından itibaren Rumeli'de yeni bir idarî yapılanmaya gidilmiş ve 1864 tarihinde Tuna Vilayeti kurulmuştu. Bu idarî yapılanma içerisinde Rusçuk yeni sancak merkezi olarak tayin edilmiş, Plevne'de buraya bağlı bir kaza olarak kaydedilmişti.⁸

of Professor VL Menage, Ed. Colin Heywood and Colin Imber, İstanbul 1994, s. 180-184, Halil İnalçık, "Bayezid I", *DİA*, c. 5 (1992), s. 232-233, Halil İnalçık, "Murad I", *DİA*, c. 31 (2006), s. 162, Yusuf Halaçoğlu, "Bulgaristan-Osmanlı Dönemi", *DİA*, c. 6 (1992), s. 396-397, M. Alaaddin Yalçınkaya, "Osmanlılar Döneminde Bulgaristan", *Balkanlar El Kitabı*, c. I (2006), s. 320-321.

2 Nikolai Todorov, *The Balkan City 1400-1900*, University of Michigan Press, Washington 1983, s. 24-25.

3 Russi Stoikov, "Has, Zcamets et Timars du Sandjak de Nikopol", *Fontes Turcici Histoiae Bulgaricae Series XV-XVI*, Ed. Nikolai Todorov, Boris Nedkov, c. 2 (1966), s. 160-291.

4 Nikolaj Todorov, Asparuh Velkov, *Situation Démographique de la Péninsule Balkanique (fin du XVI s. - début du XVII s.)*, Academie Bulgare Des Sciences, Sofia 1988, s. 64-65.

5 *BOA TT.d* 370 s. 522.

6 *TKGM TADB TTD*, 58, s. 15, *TKGM TADB TTD*, 42, s. 1.

7 *BOA TT.d*, 775, s. 2-3, *BOA TT.d*, 847, s. 28-42, Rusi Stojkov, "La Division Administrative de L'Eyalet de Roumelie Pendant Les Annes Soixante du XVIIe Siecle Selon un Registre Turco-Ottoman de 1668-1669", *Studia Balcanica*, c. I. 1970, s. 218, Ahmet Halaçoğlu, "1740-1741 Tarihli Yazma Esere Göre Rumeli Kazalarının Rütbeleri", *XII. Türk Tarih Kongresi Ankara 12-16 Eylül 1994 Kongreye Sunulan Bildiriler*, c.III, TTK Yayınları, Ankara 1999, s. 888.

8 Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, c. VII, TTK Yayınları, Ankara 2001, s. 156, Slavka Draganova, *Tuna Vilayeti'nin Köy Nüfusu*, TTK Yayınları, Ankara 2006, s. 2.

Plevne Şehri

Plevne Şehri, Plevne-i Bâlâ ve Plevne-i Zir adlı karyelerin birleşmesi sonucu ortaya çıkmıştı. 1479 yılında Plevne-i Bala'da 9 Müslüman ve 10 gayrimüslim hane, Plevne-i Zir'de ise 3 gayrimüslim hane ikamet etmekteydi. II. Bayezid adı geçen köyleri ve çevresinde bulunan 20 mezrayı geniş hak ve ayrıcalıklar çerçevesinde Mihaloğlu Ali Bey'e temlik etmişti. Ali Bey bir kısım Müslim ve gayrimüslim reayayı bu arazide iskân etmiş ve Plevne-i Zir Karyesi'ni merkez yapmıştı. Ayrıca karyenin imarı için burada bir cami, medrese, zaviye ve imaret inşa ettirmişti.⁹ Plevne'nin mamur bir hale gelmesinde Mihaloğlu ailesinin rolü büyüktü. Ali Bey'in dışında Mihaloğlu ailesinin diğer fertleri Hatice Sultan ve Süleyman Bey tarafından şehirde birer cami bina edilmişti.¹⁰

Mahalle isimlerinde Mihaloğlu ailesinin izlerini görmek mümkündür. Bunların başında hiç şüphesiz meşhur Osmanlı akıncılarından Mihaloğlu Ali Bey gelmekteydi. Ali Bey, Mihaloğullarından Hızır Bey'in oğlu olup, 1430 yılı civarında doğmuştu.¹¹ Rumeli'de faaliyet gösteren ünlü akıncı beylerinden biri olan Ali Bey, Eflak, Arnavutluk ve Macaristan üzerine birçok akın yapmış ve bu akınları gazavatnamelere konu olmuştu.¹² 1462 Eflak Seferinde Kazıklı voyvoda III. Vlad'ı mağlup etmiş ve onu Erdel'e kadar izlemişti. Fatih Sultan Mehmed zamanında bir ara Anadolu'ya geçirilerek Akkoyunlu tehlikesine karşı Sivas'ı korumakla görevlendirilen Ali Bey, Otlukbeli Savaşı'ndan sonra tekrar Rumeli'ye intikal etmişti.¹³ 1496-1505 arasındaki bir tarihte vefat eden Ali Bey,¹⁴ kendisi tarafından Plevne'de yaptırılan mescidin yanındaki türbeye defnedilmişti.¹⁵ Ali Bey tarafından Plevne'de birer mescit ve imaret yapılmıştı.¹⁶ Mescit etrafında bir mahalle kurulmuş ve *Gazi Ali Bey Mahallesi* olarak adlandırılmıştı.

9 Machiel Kiel, "Plevne", *DİA*, c. 34 (2007), s. 302-303.

10 *TKGM TADB TTD. 559*, s. 74-75, 117-118.

11 Orlin Sabev, "Osmanlıların Balkanları Fethi ve İdaresinde Mihaloğulları Ailesi (XIV.-XIX. Yüzyıllar): Müllkler, Vakıflar, Hizmetler", *OTAM*, c. 33 (2013), s. 234, Ayşe Kayapınar, "Kuzey Bulgaristan'da Gazi Mihaloğulları Vakıfları (XV.-XVI. Yüzyıl)", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 10 (2005), s. 171-173.

12 Ağâh Sırrı Levend, *Gazavat-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavat-nâmesi*, TTK Yayınları, Ankara 2000, s. 184-358.

13 Fahamettin Başar, "Mihaloğulları", *DİA*, c. 30, (2005) s. 24-25, Fahamettin Başar, "Osmanlı Akıncı Ailelerinin Balkan Tarihindeki Yeri", *Balkanlar'da İslâm Medeniyeti Uluslararası Üçüncü Sempozyum Tebliğleri Bükreş 1-5 Kasım 2006*, Ed. Halit Eren, c. II (2011) s. 222-223.

14 Sabev, a.g.e.s. 234.

15 Başar, a.g.e., 24-25.

16 *BOA TT.d. 382*, s. 675.

Plevne'nin mamur bir hale gelmesine katkı sağlayanlardan biri de Hatice Sultan idi. Hatice Sultan, Mihaloğullarından Mehmed Bey'in kızıydı. Mehmed Bey ve oğlu Hızır Bey bir kısım gayrimüslim reayayı getirerek Plevne sınırında Trestenik adı verilen bölgeye yerleştirmişler ve burayı iskân etmişlerdi. Zamanla nüfusu artan ve karye haline gelen mevki, temlik yoluyla kendilerine bırakılmıştı. Mehmed ve Hızır beylerin ölümünden sonra karye aile içerisinde el değiştirmiş, son olarak Hatice Sultan'a intikal etmişti. Hatice Sultan bu karyeden elde edilen gelire Plevne'de kendi adına bir cami yaptırmış ve karyenin gelirini de buraya vakfetmişti. Daha sonra caminin etrafında bir mahalle kurulmuş ve bu mahalleye *Cami-i Hadice Sultan* adı verilmişti.¹⁷

Mihaloğlu Ali Bey'in torunlarından Süleyman Bey şehrin imarına katkı sağlayanlar arasındaydı.¹⁸ Amcası Mehmed Bey'in tasarrufunda olan Gorna Girivice ve Su Sığırılık adlı karyeler onun ölümünden sonra bazı aile fertleri arasında el değiştirmiş, son olarak Süleyman Bey'e intikal etmişti. Süleyman Bey bu karyelerin gelirleri ile kendi adına Plevne'de bir cami bina etmişti. Hatice Sultan Camii Mahallesi'ne benzer şekilde buranın nüfusu da artmış ve müstakil bir mahalle halini almıştı.¹⁹

Müslüman nüfusun meskûn olduğu mahalleler diğer Türk-İslam şehirlerinde olduğu gibi bir cami veya mescit etrafında kurulmuştu. Özellikle seyfiye, ilmiye veya kalemiye sınıfına mensup devlet görevlileri tarafından tesis edilen eserler etrafında gelişen mahalleler bir hayli fazlaydı. *Cami-i Şerif, Hüsrev Çeribaşı, Mescid-i Halil Voyvoda, Kâtib Nasuh, Piyale Bey* mahalleleri bu bağlamda değerlendirilebilecek mahalleler arasındaydı. Bazı mahalleler ise şehirde çeşitli eserler bina eden zenginlerin isimleri ile anılmaktaydı. Bir kısım mahalleler ise kuruldukları yerlere veya bazı üretim sektörlerine binaen isimlendirilmişti. Plevne Şehri'nde 1557 yılında 9 ve 1579 yılında 11 Müslüman mahallesi mevcuttu. 1751 yılına gelindiğinde şehirde bulunan mahallelerin sayısı on beşe yükselmişti. Bu mahallelerin dokuzunda Müslümanlar, ikisinde gayrimüslimler dördünde ise her iki dini unsur birlikte ikamet etmekteydi. XVI-XVIII. Yüzyıllarda Plevne'de bulunan Mahalleler şu şekilde idi.

17 *TKGM TADB TTD. 559*, s. 74-75, 82.

18 M. Tayyib Gökbiçgin, "Mihal-oğulları", *İA*, c. 8, (2001) s. 290.

19 *TKGM TADB TTD. 559*, s. 82, 117-118.

Tablo I: XVI-XVIII. Yüzyıllarda Plevne Şehri'nde Bulunan Mahalleler

1557	1579	1751
Cami-i Şerif	Cami-i Şerif	----
Külahduz	Külahduz (Turcihan)	----
Valide-i Hızır Bey	Valide-i Hızır Bey	----
Mescid-i Hacı Budak	Mescid-i Hacı Budak	el-Hâc Budak
Mescid-i Debbâğhane	----	----
Balıklu Pınar	Balıklu Pınar	----
Hüsrev Çeribaşı	Hüsrev Çeribaşı	Çeribaşı
Mescid-i Halil Voyvoda	Mescid-i Halil Voyvoda	----
Baykuş Baba	Baykuş Baba	Baykuş
----	Kâtib Nasuh	----
----	Cami-i Cedid-i Süleyman Bey	Cedid
----	Cami-i Hadice Sultan	Hadice Sultan
----	----	Silahdar
----	----	Gazi Ali Bey
----	----	Eski Gazi
----	----	Sefer Katib
----	----	Piyale Bey
----	----	Kara Kadın
----	----	Hacı Hasan
----	----	Virbiçe
----	----	Yağca
----	----	Varoş-ı Kasaba-ı Plevne
9	11	15

Plevne'de 1557 yılında 485 hane, 213 mücerred ve 11 muaf meskûndü.²⁰ Takip eden senelerde Müslüman nüfusta önemli bir artış meydana gelmiş ve 1579 yılına gelindiğinde 556 hane, 94 mücerred ve 27 muafa yükselmişti. Plevne'de ayrıca bir miktar Müslüman kıpti nüfus mukimdi. Bunların sayısı 1557 yılında 18 hane iken, 1579 yılında 26 hane ve 2 mücerrede ulaşmıştı.²¹

²⁰ BOA T.T.d. 382, s. 675-682.

²¹ TKGM TADB T.T.D. 559, s. 80-83.

Plevne Şehri'nde ikamet eden zimmi nüfus 1557 yılında 183 hane, 97 mücerred, 14 bive ve bir muaf olarak kaydedilmişti.²² Bunların şehrin neresinde ve hangi mahallelerde ikamet ettiğine dair herhangi bir bilgi verilmemişti. Takip eden yıllarda şehirde mukim gayrimüslimlerin sayısında kayda değer bir değişiklik olmamıştı. 1579 yılında şehirde 180 hane ve 119 mücerred meskûndü.²³

Plevne Şehri'nin demografik yapısında Yahudiler önemli bir yere sahipti. Bunlar tahrir defterlerinde *Cemaat-i Yahudiyan-ı Alaman*, *Cemaat-i Yahudiyan-ı Budin* ve *Cemaat-i Yahudiyan-ı Frenk* şeklinde yazılmıştı. Cemaat-i Yahudiyan-ı Frenk olarak kaydedilen topluluk büyük olasılıkla II. Bayezid Devri'nde İspanya'dan getirilen Yahudileri ihtiva etmekteydi. Cemaat-i Yahudiyan-ı Budin tabiri, 1526 Mohaç Savaşı sonrası Budin'den buraya sürülen Yahudiler için kullanılmıştı.²⁴ Ayrıca Almanya'dan göç eden bir grup Yahudi Plevne'de iskân edilmişti. Yahudilerin nüfusu 1557 yılında 164 hane, 20 mücerred ve 7 bive iken 1579 yılında 215 haneye yükselmişti.²⁵ Şehirde yaşayan bir diğer gayrimüslim cemaatde kıptilerdi. Plevne Şehri'nde 1557 yılında 17 hane, 1579 yılında 15 hane ve mücerreden müteşekkil çingene nüfus meskûndü.²⁶

1593-1606 Osmanlı-Avusturya savaşları şehrin gelişimini olumsuz yönde etkilemişti. Eflak voyvodası Mihal tarafından yapılan saldırılar şehrin nüfus kaybetmesine sebep olmuştu.²⁷ XVII. yüzyılın ortalarında şehri ziyaret eden Evliya Çelebi Plevne Şehri'nde on üç mahallenin varlığından bahsetmiştir. Şehri ayrıntılı bir şekilde tasvir eden Evliya Çelebi burada 2300 ev, on sekiz ibadethane, bir medrese, bir sıbyan mektebi, altı tekke, bir hane, bir hamam ve bir imaretten söz etmiştir.²⁸

Osmanlı Devleti XVIII. yüzyılın başlarından itibaren bölgede güvenliğin

22 *BOA TT.d. 382*, s. 682-685.

23 *TKGM TADB TTD. 559*, s. 83-84.

24 Kiel, "a.g.e.s. 302-303, Rossitsa Gradeva, "Jews and Ottoman Authority in the Balkans: The Casa of Sofia, Vidin and Rusçuk, 15th-17th Centuries", *Rumeli under the Ottomans, 15th-18th Centuries: Institutions and Communities*, İstanbul 2004, s. 228-229, Zvi Keren, *The Jews of Rusçuk from Periphery to Capital of the Tuna Vilayeti*, Isis Press, İstanbul 2011, s. 29-36, Erol Haker, *93 Harbi Tuna'da Son Osmanlı Yahudileri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011, s. 91-103.

25 *BOA TT.d. 382*, s. 685-687. *TKGM TADB TTD. 559*, s. 84-85.

26 *BOA TT.d. 382*, s. 687.

27 Kiel, "a.g.e. 302-303.

28 Evliya Çelebi, *Seyahatname*, c.VI, Haz. Robert Dankoff, Seyit Ali Kahraman, A. Kahraman, Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s. 96.

sağlanmasına yönelik ciddi tedbirler almıştı. Bu husus Plevne'nin yeniden şenlenmesine ve nüfus artışına sebep olmuştu. Müslüman nüfus içerisinde askerîler çok ciddi bir orana sahipti. Nitekim 1750 yılında Plevne'de 26 Müslim hane ile 378 askerî meskûndü. Gayrimüslim nüfus çoğunlukla şehrin varoşların ikamet etmekte olup, bunların sayısı 131 olarak kaydedilmişti.²⁹ 1750 yılında Plevne'nin nüfus durumu şu şekilde idi.

Tablo II: 1750 Yılında Plevne Şehri'nin Nüfus Yapısı

Mahalleler	Müslüman Hane	Askerîler	Gayri Müslim Hane
Silahdar	1	46	-
Cedid	9	27	7
Hadice Sultan	1	40	2
Gazi Ali Bey	3	43	-
Eski Gazi	-	27	-
Sefer Kâtib	5	15	-
Piyale Bey	2	10	-
Kara Kadın	3	12	-
el-Hâc Budak	-	13	-
Hacı Hasan	-	16	-
Çeribaşı	-	16	6
Baykuş	-	25	-
Virbiçe	2	88	4
Yağca	-	-	10
Varoş-ı Kasaba-ı Plevne	-	-	102
Toplam	26	378	131

Köyler

Plevne Kazası'nda bulunan köylerin önemli bölümü vakıf ve mülk köyü olarak kaydedilmişti. II. Bayezid ünlü akıncı beylerinden Mihaloğlu Ali Bey'e bir temlikname vererek Plevne, Dolna Girivice ve Kışın köylerini ona tahsis etmişti.³⁰ Temlikname Ali Bey'e üç köyün sahipliğinin dışında geniş hak ve ayrıcalıklar

²⁹ BOA KK.d 2915, s. 55-60.

³⁰ TS.MA.d. 167, s. 98.

sağlamıştı. Ali Bey bir taraftan tahrirde kimseye raiyyet olarak yazılmayan haymane kâfirleri kendi bölgesinde teskin etmiş, öte yandan eskiden berri var olan ancak defterlerde yazılmayan yerleşim merkezlerini kendi üzerine kaydettirmişti. Bu sayede Ali Bey'e ait mülk köylerinin sayısı bir hayli artmıştı. Ali Bey bu köylerin bir kısmını Plevne'de inşa ettirdiği imaret ve camiye vakfederken, geri kalanını oğulları ve yakın adamlarına hibe etmişti.³¹ 1579 yılında Plevne Kazası'na tabi 61 köy bulunmaktaydı. Bu köylerin 2'sinde Müslümanlar, 27'sinde Hristiyanlar ve 32'sinde de iki unsur birlikte ikamet etmekteydi. Kaza dâhilinde bulunan köylerin büyük bölümü evkaf ve mülk arazi içerisinde yer aldığı için, nüfus oranı bir hayli fazlaydı. İncelenen dönemde Plevne kırsalında 289 hane, 217 mücerred ve 22 muaflık Müslüman nüfusa karşın, 3.734 hane, 2.422 mücerred ve 2 muaftan mürekkep gayrimüslim nüfus meskûndü. Ayrıca Dişeviçe-i Bala adlı karyede 6 adet gebran kıpti ikamet etmekteydi.³²

1593-1606 Osmanlı-Avusturya savaşları Plevne şehir merkezinde olduğu gibi kırsalda da büyük bir tahribat yaratmıştı. Müslim ve gayrimüslim halk köylerini terk ederek daha güvenli yerlere göç etmek zorunda kalmıştı. 1642 tarihli avarız defterinde bu durumun izlerini görmek mümkündür. Söz konusu defterde köylerde meskûn ahalinin yerlerini terk ettiği, boş kalan yerlere voynukların yerleştiği ifade edilmişti.³³ 1642 yılında Plevne'ye tabi toplam 28 köy olup, bu köylerin on birinde Müslümanlar ve gayrimüslimler on yedisinde ise sadece gayrimüslimler ikamet etmekteydi. 98 hane ve 4 askeriden oluşan Müslüman nüfusa karşılık 813 hanelik gayrimüslim nüfus bulunmaktaydı.³⁴ 1750 yılına gelindiğinde Plevne'ye tabi köylerin sayısı 36'ye yükselmişti. Bunların yirmi dördünde gayrimüslimler birinde Müslümanlar on birinde ise iki dini zümre birlikte ikamet etmekteydi. Bu tarihte Plevne kırsalında yaşayanların sayısı 133 Müslüman hane ve 702 gayrimüslim hane olarak kaydedilmişti.³⁵ XVII-XVIII. Yüzyıllarda Plevne kırsalının nüfus durumu şu şekilde idi.

31 Sabev, *age.*, s. 235. Kayapınar, *age.*, s. 72-175.

32 Selçuk Demir, *XVI. Yüzyılda Niğbolu Sancağı*, (Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2014, s. 117.

33 *BOA TT.d* 775, s. 84 “*Karye-i mezkûrenin reayası perakende olup, hane yerine voynuklar mutasarrıf olmağın dört hane-i mezkûrlar edâ iderler üdiük deyu mutasarrıflardır.*”

34 *BOA TT.d* 775, s. 84-90.

35 *BOA KK.d* 2915, s. 55-60.

Tablo III: XVII-XVIII. Yüzyıllarda Plevne Kazası'na Tabi Köylerin Nüfus Durumu

Karyeler	1642			1750	
	Müslüman Nüfus	Askeri	Gayrimüslim Nüfus	Müslüman Nüfus	Gayrimüslim Nüfus
Ahmed Paşa	-	-	-	-	3
Bayezid	-	-	11		
Bekles	-	-	-	6	29
Belarika	-	-	-	3	14
Beleniçe	-	-	30		
Belişad	6	-	33		
Berçoviçe	-	-	-	-	12
Biyoliçe	-	-	25		
Bohod	-	-	-	-	14
Brestoviçe	-	-	-	-	11
Bukovlik	-	-	-	-	13
Ciğerci Ömer	-	-	-	-	8
Çerven Brek	2	-	20	20	40
Çireşoviçe	-	-	15		
Çurkova	-	-	15		
Dıbnik-i Bala	-	-	39	11	50
Dimniçe	-	-	26		
Dişeviçe-i Bala	-	-	-	-	13
Dişeviçe-i Zir	-	-	-	-	10
Doniçe	-	-	30		
Giriviçe-i Bala	-	-	-	2	30
Giriviçe-i Zir	-	-	-	-	40
İlanıçe	-	-	-	-	13
İstavriçe	2	-	24		
İzvor-ı Zir	2	-	23		
Kabar	-	-	57		
Kameniçe	-	-	-	1	16
Karaguy	-	-	-	-	7

Kıbel	-	-	35		
Kırkorab	-	-	-	-	7
Kırlıkova-ı Bala	-	-	50		
Kırlıkova-ı Zir	4	-	27		
Kışın	-	-	-	-	19
Kurşoviçe	-	-	30	-	2
Laskar	-	-	-	-	7
Lukovik	31	(4)	12	29	40
Maşoviçe	-	-	30		
Medven	20	-	9	-	24
Mitropoliye-i Bala	-	-	-	-	55
Mitropoliye-i zir	-	-	-	-	23
Perdilova	-	-	-	11	14
Petrova	2	-	23		
Prekopan	-	-	40		
Radişeva	-	-	37	4	4
Radomirçe	-	-	35	17	7
Rube	5	-	45		
Su Sığrılık	-	-	-	-	5
Sufi Kara Paşa	-	-	-	-	11
Todorican	1	-	19		
Tolca	-	-	-	-	6
Trestenik	-	-	-	4	59
Treş	-	-	-	-	23
Tuçeniçe	-	-	-	-	6
Tuçeniçe-i Siyah	-	-	-	-	5
Veçindol	-	-	-	-	16
Vilçetrin	-	-	71	9	46
Yanage Oreşin	23	-	2	16	-
Toplam	98	4	813	133	702

Sonuç

Plevne Şehri, Plevne-i Bala ve Plevne-i Zir karyelerinin birleşmesi sonucu kurulmuştur. II. Bayezid adı geçen köyler ile çevresinde bulunan yirmi kadar mezrayı geniş hak ve ayrıcalıklar çerçevesinde Mihaloğlu Ali Bey'e temlik etmiştir. Ali Bey bir kısım Müslim ve gayrimüslim reayayı bu araziye iskân ederek Plevne-i Zir Karyesi'ni merkez yapmıştır. Ayrıca karyenin imarı için bir cami, medrese, zaviye ve imaret inşa ettirmiştir. Ali Bey başta olmak üzere Mihaloğlu ailesi tarafından yapılan imar ve iskan çalışmaları sonucunda bölgenin nüfusu artmaya başlamış ve burası kısa süre içerisinde şehir halini almıştır. Plevne'nin sosyal ve ekonomik açıdan gelişimi XVI. yüzyılın ikinci yarısında da sürmüş, 1579 yılında Niğbolu Sancağı'na tabi kazalardan birine dönüşmüştür. Burası farklı ırk ve dinlere mensup milletlerin yaşadığı kozmopolit bir yapıya sahiptir. Müslüman nüfusun yanı sıra bir miktar Hristiyan ve Yahudi nüfusun ikamet ettiği görülmektedir. 1593-1606 Osmanlı-Avusturya savaşları Plevne şehri ve kırsalında meskûn nüfusun azalmasına sebep olmuştur. Osmanlı Devleti almış tedbirler sonucunda bu olumsuz durumun önüne geçmiş ve XVIII. yüzyılın başlarından itibaren bölgenin nüfusu artmaya başlamıştır.

Kaynaklar

Arşiv Vesikalar

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

KK.d 2915, TT.d 370, TT.d. 382, TT.d. 775, TT.d. 847

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi (TS.MA.)

TS.MA.d. 167.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi (TKGM)

TKGM TADB TTD. 42, TKGM TADB TTD. 58, TKGM TADB TTD. 559

Araştırma ve İnceleme Eserler

Başar, Fahamettin, “Osmanlı Akıncı Ailelerinin Balkan Tarihindeki Yeri”, *Balkanlar’da İslâm Medeniyeti Uluslararası Üçüncü Sempozyum Tebliğleri Bükreş, 1-5 Kasım 2006*, Ed. Halit Eren c. II (2011) s. 215-231.

Başar, Fahamettin, “Mihaloğulları”, *DİA*, c. 30 (2005) s. 24-25.

Demir, Selçuk, *XVI. Yüzyılda Niğbolu Sancağı*, (Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum 2014.

Draganova, Slavka, *Tuna Vilayeti’nin Köy Nüfusu*, TTK Yayınları, Ankara 2006.

Evliya Çelebi, *Seyahatname*, c. VI, Haz. Robert Dankoff, Seyit Ali Kahraman, A. Kahraman, Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006.

Gökbilgin, M. Tayyib, “Mihal-oğulları”, *İA*, c. 8 (2001) s. 285-292.

Gradeva, Rossitsa, “Jews and Ottoman Authority in the Balkans: The Casa of Sofia, Vidin and Rusçuk, 15th-17th Centuries”, *Rumeli under the Ottomans, 15th-18th Centuries: Institutions and Communities*, İstanbul 2004, s. 225-285.

Haker, Erol, *93 Harbi Tuna’da Son Osmanlı Yahudileri*, Timaş Yayınları, İstanbul 2011.

Halaçoğlu, Ahmet Halaçoğlu, “1740-1741 Tarihli Yazma Esere Göre Rumeli Kazalarının Rütbeleri”, *XII. Türk Tarih Kongresi Ankara 12-16 Eylül 1994 Kongreye Sunulan Bildiriler*, c. III, TTK Yayınları, Ankara 1999, s. 869-898.

Halaçoğlu, Yusuf, “Bulgaristan-Osmanlı Dönemi”, *DİA*, c.6 (1992), s. 396-399.

İnalçık, Halil, “Bayezid I”, *DİA*, c. 5 (1992), s. 231-234.

İnalçık, Halil, "Murad I", *DİA*, c. 31 (2006), s. 156-164.

Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, c. VII, TTK Yayınları, Ankara 2001.

Kayapınar, Ayşe, "Kuzey Bulgaristan'da Gazi Mihaloğulları Vakıfları (XV-XVI. Yüzyıl)", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 10 (2005), s. 169-181.

Keren, Zvi, *The Jews of Rusçuk from Periphery to Capital of the Tuna Vilayeti*, Isis Press, İstanbul 2011.

Kiel, Machiel, "Plevne", *DİA*, c. 34 (2007), s. 302-303.

Kiel, Machiel, "Mevlana Neşri and the Towns of Medieval Bulgaria", *Studies in Ottoman History in Honour of Professor VL Menage*, Ed. Colin Heywood and Colin Imber, İstanbul 1994, s. 165-187.

Levend, Ağâh Sırrı, *Gazavât-nâmeler ve Mihaloğlu Ali Beyin Gazavât-nâmesi*, TTK Yayınları, Ankara 2000.

Sabev, Orlin, "Osmanlıların Balkanları Fethi ve İdaresinde Mihaloğulları Ailesi (XIV.-XIX. Yüzyıllar): Mülkler, Vakıflar, Hizmetler", *OTAM*, c. 33 (2013), s. 229-244.

Stoikov, Russi, "Has, Zeamets et Timars du Sandjak de Nikopol", *Fontes Turcici Histoiae Bulgaricae Series XV-XVI*, Ed. Nikolai Todorov, Boris Nedkov, c. 2 (1966), s. 160-297.

Stojkov, Rusi, "La Division Administrative de L'Eyalet de Roumelie Pendant Les Annes

Soixante du XVIIe Siecle Selon un Registre Turc-Ottoman de 1668-1669", *Studia Balcanica*, c. I. 1970, s. 205-227.

Todorov, Nikolai, *The Balkan City 1400-1900*, University of Michigan Press, Washington 1983.

Todorov, Nikolaj, Velkov, Asparuh, *Situation Démographique de la Péninsule Balkanique (fin du XVIe s. - début du XVIIe s.)*, Academie Bulgare Des Sciences, Sofia 1988.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Tarihi*, c. I, TTK Yayınları, Ankara 2001.

Yalçınkaya, M. Alaaddin, "Osmanlılar Döneminde Bulgaristan", *Balkanlar El Kitabı*, c. I (2006), s. 320-330.

